

بازخوانی نسبت قدرت سیاسی با عدالت، کرامت شهروندان و شایسته‌سالاری در اندیشه امام‌رضا(ع)

از عدالت حاکم تا حق نقد مردم

مریم احمدی شیروان | در منظومه فکری امام رضا(ع)، سیاست نه ابزاری برای استیلا، که بستری برای اقامه عدل و پاسداشت کرامت انسانی است. سیره رضوی به ما می‌آموزد حکمرانی بدون پیوند با اخلاق و تقوای سیاسی، از مشروعیت تهی می‌شود.

در ادامه، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سیدکاظم سیدباقری، مدیر گروه سیاست پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با واکاوی معارف رضوی نشان می‌دهد چگونه

می‌توان عدالت و رأفت را به عنوان دو ستون بنیادین، در قامت یک نظام سیاسی کارآمد بازتعریف کرد.

■ **بنیادهای نظری اخلاق سیاسی امام‌محور**

در منظومه فکری شیعه، امامت صرفاً جایگاهی برای هدایت دینی نیست، بلکه نهادهی است که مسئولیت تربیت اخلاقی و ساماندهی اجتماعی را نیز بر دوش دارد. از این رو، میان اخلاق و امامت پیوندی ریشه‌دار برقرار بوده که ثمره آن «اخلاق سیاسی امام‌محور» است. امام‌رضاع(ع) نمونه کامل از تعامل میان قدرت و فضیلت است و نشان می‌دهد سیاست در منطق امامت، بدون اخلاق نه مشروعیتی دارد و نه اصالتی.

در حکمرانی اخلاقی، فرایند اعمال قدرت، تعاملی و دوسویه است و در چارچوب نظام امامت با محبت و رأفت انجام می‌شود. اعمال قدرت صرفاً دستوری و آمرانه نیست؛ بلکه

روابط تعاملی میان امام و مردم برقرار می‌شود. چنین روابطی زمینه را برای مشارکت فعال شهروندان در ابراز نظر و نقد فراهم می‌کند. این اصول برگرفته از کلام امام‌رضا(ع) در عیون اخبارالرضا(ع) است.

جامعه‌زمانی به حکمرانی اخلاقی دست می‌یابد که فرایندهای آن بر پایه عدالت استوار باشد. چنان که امام‌رضا(ع) در جلد دوم عیون، صفحه ۱۴ می‌فرماید: «اسْتَحْمَالُ الْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ مُؤَدِّنٌ بِكَوَامِ التَّعَمُّةِ» بدون عدالت نمی‌توان از حکمرانی اخلاقی سخن گفت. از سوی دیگر، امام‌رضا(ع) پیوندی عمیق میان امامت و عدالت برقرار می‌کند. ایشان در جلد دوم، صفحه ۲۸ می‌فرماید: «أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ النَّارَ إِمَامٌ مُسْلِمٌ لَمْ يَعْدِلْ» یعنی نخستین کسی که وارد آتش دوزخ می‌شود، حاکمی است که

قدرت دارد اما عدالت نمی‌ورزد. مشروعیت اعمال قدرت تنها در پرتو عدالت معنا می‌یابد.

امام(ع) با استناد به آیه شریفه «إِنِّي جَاعِلٌ لِلنَّاسِ إِمَامًا» (بقره: ۱۲۴) و گفت‌وگوی خداوند با حضرت ابراهیم(ع)، جایگاه امامت عادلانه را تبیین می‌کند. آن‌گاه که خداوند مقام امامت را به حضرت ابراهیم(ع) عطا فرمود، حضرت درخواست کرد این منصب در نسل او استمرار یابد. در پاسخ، خداوند فرمود: «لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ». امام‌رضا(ع) در تفسیر این آیه می‌فرماید این آیه، امامت هرستمگری را تازو ز قیامت باطل کرد. امامت و ظلم هرگز در یک مسیر جمع نمی‌شوند. اگر کسی بخواهد هسته مرکزی اندیشه سیاسی شیعه را شناسایی

کند، باید آن را در ولایت بچوبید که روی دیگر آن، عدالت است.

■ **عدالت و کرامت؛ دو ستون حکمرانی اخلاقی در مکتب رضوی**

کارکرد مکمل عدالت، توجه به کرامت انسان هاست. ویژگی بنیادین حکمرانی اخلاقی در پرتو تعالیم امام رضا(ع)، پاسداشت عزت و کرامت شهروندان است. این معنا در روایت شریف از امام‌رضا(ع) در عیون اخبارالرضا(ع) آمده است که می‌فرماید: «إِنَّ الْإِمَامَةَ رِثَاءُ الدِّينِ وَنِظَامُ الْمُسْلِمِينَ، وَصَلَاخُ الْكُثْبَاءِ، وَعِزُّ الْمُؤْمِنِينَ». اساس این حکمرانی، احترام به انسان به عنوان خلیفه‌الله و صاحب کرامت ذاتی است. در روایتی، مردی زرتشتی هنگام مرگ وصیت کرد ثروتش میان فقرا تقسیم شود. قاضی نیشابور دستور داد اموال میان فقرای مسلمان توزیع شود. امام رضا(ع) فرمودند: «زرتشتیان برای بی‌نویان مسلمان وصیت نمی‌کنند». سپس دستور دادند اموال توزیع شده از محل مالیات مسلمانان جبران و در میان فقرای زرتشتی تقسیم شود. در منطق امام‌رضا(ع)، عدالت محدود به مرزهای دینی نیست. حکمرانی اخلاقی حتی نسبت به غیرمسلمانان نیز باید رعایت شود. در اینجا مفهوم «صَلَاخُ الْكُثْبَاءِ» تحقق می‌یابد.

■ **تقوای سیاسی وشایسته‌سالاری در منظومه رضوی**

نکته برجسته دیگر در سیره امام رضا(ع)، تقوای سیاسی

است. در منطق امام رضا(ع) سیاست بدون تقوا به ظلم می‌انجامد. در سخنی خطاب به مأمون فرمودند: «اتَّقِ اللَّهَ فِي أَمْرِ مُحْتَضٍ صِلِ اللَّهَ عَلَيْهِ وَآلَهُ وَسَلِمَ» سپس افزودند: «فَإِنَّكَ قَدْ ضَيَّعْتَ أَمْرَ الْمُسْلِمِينَ، وَفَوَّضْتَ ذَلِكَ إِلَى غَيْرِكَ»، امور مسلمانان را تپاه کردی و آن را به کسانی سپردی که «بحکم فیهم بغیر حکم الله». اساس حکمرانی اخلاقی، تقواست. اگر تقوا در حاکم از میان برود، عدالت و امانت داری نیز از میان خواهد رفت. از همین نکته، اصل شایسته‌سالاری بدست می‌آید. اداره امور جامعه باید به دست افراد صالح، عادل و باتقوا سپرده شود.

امام‌رضا(ع) خطاب به مأمون می‌فرمایند: «باخداى خود عهد بسته‌ام اگر رهبرى مسلمانان را به دستم دهد براساس اطاعت خداورسولش رفتار کنم...وبانفس خودپيمان محكمى بستم كه خداوند از من نسبت به آن سؤال خواهد كرد كه مى‌فرمايد: «أَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا». شایسته‌سالاری در منظومه رضوی تجلی التزام اخلاقی است. نکته اساسی دیگر، پرهیز از غرور قدرت است. امام(ع) می‌فرماید: «ویدعوا الی سبیل ربه بالحمكه والموعظة الحسنه والوجه البالغه». امام در تعامل با جامعه، حتی با کسانی که ایمان ندارند، با حکمت و پند نیکو سخن می‌گوید. گفت‌وگو و تعامل دوسویه، اساس برخورد با دیگران است. حکمرانی اخلاقی در قالب فرایندی تعاملی میان حاکمان و شهروندان شکل می‌گیرد و جامعه را به سمت فضیلت‌های اخلاقی هدایت می‌کند.

■ **عزاداری؛ بخشی از تربیت دینی کودکان**

ابوالفضل باقری، مجری و مربی برنامه‌های کودک و نوجوان که کودکان، او را با عنوان «عمو باقری» می‌شناسند نیز در حاشیه این مراسم، هدف اصلی همایش نوگلان فاطمی را آشنایی عملی دانش آموزان با آیین‌های عزاداری اهل بیت(ع) عنوان کرد. به گفته او، حضور ۵۰۰ هزار و ۵۰۰ دانش آموز از مدارس مختلف مشهد در حرم مطهر رضوی، فرصتی برای اقامه عز را ایام شهادت حضرت صدیقه طاهره(س) و عرض تسلیت به امام رضا(ع) بود. باقری با اشاره به برگزاری دومین دوره این همایش، توضیح داد در این دوره تلاش شده با استفاده از تجربه دوره گذشته و رفع کاستی‌ها، زمینه حضور مؤثرتر کودکان فراهم شود.

او همچنین بر ضرورت توجه به مناسبت‌های سوگواری در کنار جشن‌های مذهبی تأکید کرد؛ چراکه آشنایی نسل جدید با آیین‌های عزاداری، در کنار شناخت زندگی و مظلومیت حضرت زهرا(س) می‌تواند زمینه ارتباط عمیق‌تر کودکان با اهل بیت(ع) را فراهم کند. از نگاه او، حضور در حرم مطهر رضوی و تجربه جمعی عزاداری در کنار همسالان، فرصتی ارزشمند برای آشنایی کودکان با سنت‌های دینی است؛ فرصتی که باید در سال‌های آینده نیز استمرار یابد.

■ **آرزویی برای روز زیارت مادر**

مراسم نوگلان فاطمی در حالی به پایان رسید که دانش آموزان میهمان سفره حضرت رضا(ع) شدند و خاطره این حضور در کنار تجربه عزاداری در حرم مطهر، پیام‌هایی از سیره حضرت زهرا(س) پیش روی آنان قرار داده است: انس با قرآن، نیکی به پدر و مادر و احترام به معلمان. شاید ارزش چنین اجتماعاتی در همین پیوند میان احساس و آموزش باشد؛ جایی که کودکان، در کنار سوگواری برای بانوی اسلام، نخستین قدم‌های خود را برای شناخت عمیق‌تر سیره اهل بیت(ع) برمی‌دارند و رسم دلدادگی را نه فقط در کلام، بلکه در رفتار و زندگی روزمره تمرین می‌کنند.

بزرگداشت اهل بیت(ع) با رفتار روزمره تأکید کرد. او آموختن از سیره اهل بیت(ع) و به کار بستن آن در زندگی را مهم‌ترین راه گرامیداشت این خاندان دانست و از دانش آموزان خواست این فرصت را به در پیچاهی برای تغییرهای کوچک اما ماندگار در زندگی خود تبدیل کنند.

خوراکیان با اشاره به جایگاه قرآن در زندگی حضرت فاطمه زهرا(س)، دانش آموزان را به تلاوت روزانه قرآن دعوت کرد و یادآور شد استمرار در انجام کارهای کوچک، حتی خواندن سه یا چهار خط قرآن در هر روز یا بیشتر روزهای هفته، می‌تواند به‌مرور آثار خود را در زندگی نشان دهد.

او همچنین احسان به پدر و مادر و احترام به معلمان را از جلوه‌های عملی پیروی از سیره حضرت زهرا(س) برشمرد و بر الگو گرفتن از سبک زندگی ایشان تأکید کرد. مدیر عالی حرم مطهر رضوی در پایان برای دانش آموزان و خانواده‌هایشان آرزوی خیر دنیا و آخرت کرد و از مربیان، مدیران و دست‌اندرکاران مدارس که برای برگزاری این اجتماع تلاش کرده بودند، قدردانی کرد.

نگاه

توسعه طرح

«چهارشنبه‌های امام رضایی»

با پیوست‌های معرفتی و «نذر قلم»

مدیر امور مجاورین بنیاد کرامت رضوی از برگزاری نشست هم‌اندیشی عوامل اجرایی طرح «چهارشنبه‌های امام رضایی» با هدف تقویت پیوست‌های معرفتی این طرح و افزودن برنامه‌های جدید ازجمله «نذر قلم» خبر داد.

هادی غلامی در گفت‌وگو با آستان نیز اظهار کرد: نشست مشورتی و هم‌اندیشی با حضور عوامل اجرایی طرح «چهارشنبه‌های امام رضایی» در حوزه مدیریت امور مجاورین برگزار شد و طی آن، موضوع توسعه پیوست‌های معرفتی و تقویت ابعاد محتوایی و اجرایی این طرح مورد بررسی قرار گرفت. وی افزود: یکی از محورهای اصلی این نشست، طراحی و افزودن برنامه‌های جدید در کنار فعالیت‌های جاری طرح بود؛ «نذر قلم» ازجمله این برنامه‌هاست که می‌تواند در مسیر گسترش محتوای معرفتی و ترویج فرهنگ رضوی مورد توجه قرار گیرد. غلامی با اشاره به ضرورت تقویت ابعاد معرفتی طرح «چهارشنبه‌های امام رضایی» تصریح کرد: تلاش می‌کنیم این پیوست‌ها در کنار برنامه‌های اجرایی طرح، توسعه یابند و زمینه ارتباط عمیق‌تر مخاطبان با معارف و آموزه‌های رضوی فراهم شود. مدیر امور مجاورین بنیاد کرامت رضوی گفت: همچنین برنامه‌ریزی برای بهره‌گیری از ظرفیت مجموعه‌های رضوی و انتقال این پیوست‌های معرفتی به سطح کشور در دستور کار قرار دارد تا زمینه اجرای برنامه‌های مرتبط، از جمله «نذر قلم» با مشارکت کانون‌های خدمت رضوی سراسر کشور و مجموعه‌های فعال در این حوزه فراهم شود.

وی خاطرنشان کرد: هم‌اندیشی با عوامل اجرایی و استفاده از دیدگاه‌های آنان، زمینه شناسایی ظرفیت‌های جدید و ارتقای کیفیت برنامه‌ها را فراهم می‌کند و توسعه پیوست‌های معرفتی می‌تواند به غنای محتوایی طرح «چهارشنبه‌های امام رضایی» کمک کند.

دخترماه رضوی به خانه‌های دختران سراسر کشور می‌رود

رئیس اداره اجتماعی مرکز امور بانوان و خانواده بنیاد کرامت رضوی از برگزاری جشن‌های تشریف‌خانگی برای دختران سراسر کشور در قالب طرح «دخترماه» خبر داد و گفت: این برنامه با ارسال بسته‌های جشن تکلیف و همراهی خادمایاران رضوی اجرا می‌شود.

به گزارش آستان نیز، معصومه باعدی، رئیس اداره اجتماعی مرکز امور بانوان و خانواده بنیاد کرامت رضوی با اشاره به اجرای طرح «دخترماه» اظهار کرد: خانواده‌ها در سراسر کشور می‌توانند با ارتباط با مرکز امور بانوان و خانواده آستان قدس رضوی، درخواست برگزاری جشن تکلیف یا جشن تشریف برای دختران خود را ثبت کنند.

وی افزود: پس از ثبت درخواست، بسته‌های ویژه جشن تکلیف توسط همکاران مرکز آماده و برای استان مربوط ارسال می‌شود تا از طریق دبیرخانه خدمت رضوی هر استان و با همراهی خادمایران رضوی به دست خانواده‌ها برسد.

رئیس اداره اجتماعی مرکز امور بانوان و خانواده بنیاد کرامت رضوی ادامه داد: در این طرح تلاش شده علاوه بر اهدای بسته‌های فرهنگی، فضای معنوی جشن تشریف نیز در منزل خانواده‌ها ایجاد شود و خادمایاران رضوی با حضور خود، این مناسبت را برای دختران خاطره‌انگیز کنند.

باعدی با اشاره به برگزاری جشن‌های اخیر این طرح گفت: در هفته گذشته جشن تشریف تعدادی از دختران در استان‌های قزوین، یزد و گلستان و همچنین شهر مشهد با همراهی خادمایاران رضوی برگزار شد.

وی خاطرنشان کرد: طرح «دخترماه» با هدف توجه به هویت دینی و تربیتی دختران و ایجاد خاطره‌ای ماندگار از آغاز مسیر بندگی اجرا می‌شود و خانواده‌ها در سراسر کشور می‌توانند از ظرفیت‌های این طرح بهره‌مند شوند.

متقاضیان می‌توانند برای کسب اطلاعات بیشتر و نام‌نویسی با ارسال نام و نام خانوادگی و شماره تماس به آیدی ایتا @KhanevadehRazavi ارتباط بگیرند.

جزئیات برگزاری هفتمین رویداد ملی «شکوه مادری» در سال ۱۴۰۵

مدیر مرکز امور بانوان و خانواده بنیاد کرامت رضوی از برگزاری هفتمین رویداد ملی «شکوه مادری» در سال ۱۴۰۵ خبر داد و گفت: این رویداد در دوره جدید، علاوه بر شناسایی و تکریم مادران چندفرزندی، با بهره‌گیری از ظرفیت‌های تعاملی، زمینه مشارکت اجتماعی و کنشگری جمعیتی مادران را تقویت می‌کند.

به گزارش آستان نیز، فاطمه دژپرد با اشاره به برگزاری ۶ دوره این رویداد از سال ۱۳۹۹ تاکنون اظهار کرد: در این مدت، بیش از ۱۵۰هزار مادر زیر ۴۰ سال دارای سه فرزند و بیشتر در رویداد ملی «شکوه مادری» مشارکت کرده‌اند و حدود ۳۰هزار مادر در سراسر کشور به‌عنوان برگزیده، قدردانی شده‌اند.

مدیر مرکز امور بانوان و خانواده بنیاد کرامت رضوی افزود: در هفتمین دوره این رویداد، مأموریت اصلی «شکوه مادری» در شناسایی و تکریم مادران چندفرزندی همچنان دنبال می‌شود و در کنار آن، از ظرفیت یک بستر تعاملی و سامانه جدید برای مشارکت مادران در روایت تجربیات مادری و ترویج فرزندآوری بهره‌گرفته خواهد شد.

دژپرد با بیان اینکه رویکرد دوره جدید، فراتر از قدردانی از مادران است، ادامه داد: این بستر می‌تواند زمینه حضور فعال‌تر مادران در عرصه کنشگری جمعیتی، مشارکت اجتماعی و اثرگذاری در محیط خانواده و جامعه را فراهم کند.

مدیر مرکز امور بانوان و خانواده بنیاد کرامت رضوی در پایان خاطرنشان کرد: نام‌نویسی هفتمین دوره از اواخر آبان ماه آغاز و جزئیات فراخوان و شیوه‌نام‌نویسی هفتمین رویداد ملی «شکوه مادری» متعاقباً اطلاع‌رسانی خواهد شد.